

Dagbok från Dusjanbe

Vi tänker oss kanske ofta att svensk uvecklingshjälp äger rum i Afrika, och handlar om borrhande av brunnar. Men Maria Melbing som under senare år varit SIDA-utsänd i Dusjanbe, Tadzjikistan, låter oss i text och bild möta en annan verklighet. Fjärde Världens läsare får här i dagboksglimtarna läsa om hur det första mötet med annan kultur kan vara – för en svensk i Tadzjikistan, ett land vi sällan hör talas om.

Dusjanbe, Tadzjikistan, 4 december 2006

Jul, ja. Här är det julstämning så det förslår. Det är kallt och massor av snö. Tyvärr har vi också problem med elen så vi har långa avbrott på flera timmar. Och det är bara en försmak, den 10 december ska all el till landet strypas (med undantag av sjukhus och presidentkansli) under tre dagar. Vi fasar redan.

Det är svårt att hålla varmt inomhus (och det är inte lätt i vanliga fall). Människor fryser och till råga på allt har brödspriset gått upp 100 procent och även bensin- och gaspriser har stigit kraftigt. (Dessutom är vi många som tvivlar på att man kan stänga av elen till ett land och sedan få igång det hela igen på bara tre dagar...)

Men vackert är det...

Det är vinter här i Dusjanbe. Det innebär ungefär fem minusgrader på natten och strax under noll på dagarna. Det innebär också att jag tycker det är helt OK om det är över 10 grader inomhus. Det var det inte när jag kom hit efter julle-digheten, då var det bara 5 grader i mitt hus. Det var mitt i natten och jag förstod att det inte var mycket annat att göra än att sätta på sig underställ under flanelpyjamasen (och yllesockor och fleecetröja) plocka fram sovsäcken och alla filtar jag hade, och sedan krypa ner

i sängen. Jag överlevde den natten och sedan fick jag som sagt upp temperaturen till mellan 10 och 15 grader. Med mitt nyinköpta element har jag nu 16 grader i köket, vilket jag tycker är nästan obehagligt varmt.

Jag skulle faktiskt kunna ha det varmare i mitt hus om jag använde mig av gas för uppvärmning. Men gas finns det bara några få tidiga morgontimmar och några få timmar på kvällen. Den är också väldigt opålitlig, kan försvinna och komma tillbaka. Det gör att man måste vakta gasen så att den inte börjar läcka ut. Min hyresvärdinns svärson har föreslagit att hans bror kan göra det, men svenskheten i mig kan inte riktigt acceptera att någon ska behöva sova i min källare för att jag ska ha det varmt. Så jag ler tappert och säger att "det är inget problem, jag tar på mig en tröja till". Och dessutom, vad händer om han råkar somna...? Jag har i alla fall lärt mig att det gamla talesättet "det finns inget dåligt väder, bara dåliga kläder" gäller också inomhus. Klär man bara på sig ordentligt så fryser man inte.

Det finns andra saker som är svåra för en svensk (som inte provat på att leva under andra förhållanden). Det finns inte så många människor som tigger här, men när jag går till marknaden för att handla kommer det genast fram

små pojkar som frågar om de kan hjälpa mig att bära. Men jag tackar nej. Jag har ju min fjällrävenrygsäck att bära i. Inte kan jag gå där med en liten pojke i hämlarna som bär tunga grönsaker åt mig! Ibland har jag förstås tänkt att det är kreativt av barnen att hitta arbete så de kan tjäna lite pengar, det behöver de säkert.

Men ändå, det känns fel... och ändå... I veckan åkte jag för att köpa vatten. Det var en massa snömodd på bilen och jag sparkade bort lite. Då kom det fram en pojke och började sparka bort ännu mer snömodd. Han tittade på mig för att göra en överenskommelse om att det där kunde han göra åt mig. Jag sa, nej tack, och gick och köpte vatten. När jag kom tillbaka var han fortfarande kvar. Han försökte hjälpa mig att bära in de tunga vattendunkarna in i bilen. Jag log, och sa nej tack. Men när jag precis skulle sätta mig i bilen så tittade jag på honom igen. Där stod han i snögloppet, blöt och kall och pekade på munnen, han var hungrig. Jag gav honom pengar. Han tog pengarna och sprang iväg en bit, nästan som om han var rädd att jag skulle ta tillbaka dem.

Sen vände han sig om, såg på mig och ropade tack. Och jag tänkte: "Vad dum jag är. Det hade säkert känts bättre för både honom och mig om han i stället hjälpt mig

att bära vatten och sedan fått betalt för det.” I fortsättningen får jag kanske tänka om. Men, kommer han att gå till skolan, om han vet att han kan tjäna pengar på marknaden i stället? Hjälper jag till att dömma honom till ett liv som tiggare...?

10 maj 2006

I går var det 9 maj – Segerdagen. I hela gamla Sovjetunionen firas slutet på andra världskriget den här dagen. Och det firas ordentligt. I flera dagar har nyheterna varit fyllda av gamla män och kvinnor prydda i långa rader av medaljer som fått hyllningar av presidenten och andra betydelsefulla personer.

I Dusjanbe firas Segerdagen, som säg bör, i Segerparken. Det hade fallit på min lott att representera Sverige den här gången. Jag fick gå till fots upp till parken som ligger på en kulle i utkanten av staden. Inga bilar tilläts köra upp. Det var en varm dag, över 30 grader. Det var ansträngande att gå. En ström av människor tog sig upp för kullen.

Här i Tadzjikistan är det förstås inte andra världskriget man tänker på när man talar om kriget, utan om inbördeskriget. Det är nu snart tio år sedan, men spåren av det finns kvar. En dag när vi sitter och fikar på kontoret säger jag att det är synd att alla trädgårdar är

Tadzjikistan består till 93 procent av berg och naturkatastrofer är en del av vardagen. Foto: Maria Melbing

omgärdade av höga murar. Man kan inte se in i dem, på alla rosor som blommar nu. Då säger mina arbetskamrater att så har det inte alltid varit, före inbördeskriget fanns inte murarna. Jag försöker föreställa mig ett annat Dusjanbe, en öppen stad där man kan se in till grannens trädgård, där fönstren inte är försedda med galler och det inte finns vakter i nästan alla trädgårdar.

7 februari 2006

Det är vinter i Dusjanbe. Och en sådan vargavinter sen! En så här kall vinter har man inte haft i mannaminne. Vecka efter vecka håller kylan i sig. Bristen på el är

skriande. De flesta människor i Tadzjikistan har endast tillgång till el ett par timmar per dygn, och många har inte ens det. Ett stort antal människor får också stå ut med att inte ha tillgång till vatten eftersom många vattenledningar fryser i kylan. Trots det fortsätter människor sina liv så normalt som möjligt. Barnen går till sina utkylda skolor, de vuxna till sina kalla arbetsplatser. Människorna fryser hela tiden, hemma, på jobbet och ute. Ingenstans blir man varm.

Också jag går till (det någorlunda varma) kontoret den här morgonen. Men först tvättar jag mig i det iskalla vattnet, något varmvatten har jag inte haft på en vecka. Utan tillgång till gas för att värma vatten blir det inte tal om någon dusch. Men stelfrusna fingrar gör jag en ostmacka att ta med till jobbet där jag kan fixa lite kaffe, där har vi ju en egen generator.

Sedan ett par veckor tillbaka tänds inte gatubelysningen om kvällarna och för ett par dagar sedan började man stänga av elen till fabriker, kontor och restauranger. När jag efter jobbet går för att proviantera lite i den lilla kvartersbutiken känner jag mig förflyttad tillbaka i tiden. Jag stampar av mig snön utanför dörren och går fram till butikshandlaren som står bakom disken. I skenet av några stearinljus ser jag mig omkring för att se vad som finns. Jag ber om ost,

Förändring och utveckling sker nu i en otrolig hastighet. Foto: Maria Melbing

*Tadzjikierna håller gästfrihet som sin främsta dygd och dukar alltid upp vad huset förmår.
Foto: Maria Melbing*

kefir och några ägg. Jag behöver inte oroa mig för att kyldisken inte har ström, det är tillräckligt kallt i butiken ändå. I sin tjocka rock och varma mössa plockar handlaren fram det jag ber om.

Jag undrar över hur länge detta folk kan stå ut. Jag frågar alla tadzjiker jag känner varför människor inte protesterar, ger sig ut och demonstrerar... gör NÄGOT... Men alla säger samma sak: "I ditt land kan man säga vad man vill, det kan man inte här", "de är rädda, inbördeskriget började med en demonstration". Det är sant, och regeringen gör allt för att människorna inte ska glömma krigets fasor. Så snart något händer som skulle kunna utlösa folkliga protester visas på tv fasansfulla bilder från inbördeskriget... och då minns människor.

Inte heller i media diskuteras situationen. Men så, i förra veckan, var det en chefredaktör för en veckotidning i Dusjanbe som inte stod ut längre. Hon skrev, nästan i raseri och vanmakt verkar det, en kritisk artikel om regeringens sätt att hantera krisen. Nu väntar vi alla med spänning på nästa nummer av tidningen. Kommer den att komma ut? Vad kommer att hända med chefredaktören, med tidningen..?

Vad har jag då lärt mig om Tadzjikistan och tadzjiker under de här åren? Jag har lärt mig att detta är ett otro-

ligt vänligt folk som håller gästfrihet som sin främsta dygd. Här dukas alltid upp vad huset förmår. Trevligt, men också ett problem när fattiga människor satsar allt de har på stora bröllop och högtidliga begravningar.

Jag har förstått hur viktig stabilitet är för ett folk som upplevt inbördeskrig. Som utlänning kan man känna en viss otålighet över att människor genomskådar sina korrupta ledare men ändå inte väljer något alternativ. En stark ledare är bättre än risken för oro och splittring...

Jag inser hur hårt livet är i detta land som till 93 procent består av

berg och där naturkatastrofer är en del av vardagen. Jag ser hur människor sliter för att bärga vad de kan från de karga bergen. Samma berg som jag och andra utlänningar njuter av på söndagsvandringarna. Men jag ser också att jag befinner mig i ett land (eller kanske snarare en stad) där förändring och utveckling sker i en otrolig hastighet.

För ett år sedan rullade med få undantag endast gamla rostiga Lada och Niva på Dusjanbes gator, men nu är det helt andra modeller som i hög hastighet kör slalom mellan hålen i gatorna. Nya hus byggs överallt och kjollängderna börjar variera. Jag hoppas verkligen att den här utvecklingen kommer att omfatta "den vanliga människan".

Vad har jag lärt mig i jobbet?

Det har varit ett fantastiskt utvecklande år. Spännande att se när de teoretiska resonemangen ska omsättas i praktiken, styrkor och svagheter. Jag har fått möjlighet att sätta mig in i områden som landregister, statistik, utsäde, lokalt självstyre, utbildning av poliser i mänskliga rättigheter och anti-korruptionsarbete. Det är inte lätt att med några få rader beskriva mitt arbete, det måste berättas på annat sätt...

Maria Melbing

Människor sliter för att bärga vad de kan från de karga bergen. Foto: Maria Melbing

